

of psychological culture of the future teachers in the process of teaching disciplines of professional cycle.

Key words: *culture, psychological culture, future teacher, the formation of psychological culture.*

Аліна Сбруєва

Сумський державний педагогічний
університет імені А. С. Макаренка
ORCID ID 0000-0002-1910-0138

ПОРЯДОК ДЕННИЙ ЄС У СФЕРІ ВИЩОЇ ОСВІТИ: ПРІОРИТЕТИ ПРОГРАМИ «ОСВІТА ТА ПРОФЕСІЙНА ПІДГОТОВКА 2020»

У статті схарактеризовано пріоритети політики ЄС у сфері вищої освіти в контексті реалізації програми «Освіта та професійна підготовка 2020» (ET 2020). Здійснено аналіз джерельної бази дослідження, завдяки якому доведено, що модернізаційний порядок денний у сфері вищої освіти постійно перебуває в центрі уваги ЄК та академічної експертної громади. Показано динаміку уточнення й конкретизації пріоритетів модернізації вищої освіти в межах реалізації програми ET 2020. Виокремлено політичний, адміністративний, науково-педагогічний та технологічний виміри реалізації модернізаційних перетворень європейської вищої освіти, що реалізуються на наднаціональному, національному та інституційному рівнях.

Ключові слова: *вища освіта, модернізація, ЄС, пріоритет, програма «Освіта та професійна підготовка 2020», порядок денний, ІКТ, цифрова грамотність.*

Постановка проблеми. Протягом останніх 15–20 років у вищій освіті України та світу в цілому відбуваються суттєві зміни, пов'язані з інноваціями у сфері інформаційних технологій, науки, економіки тощо. Змінюється характер соціального замовлення на вищу освіту, структура і культура вищої школи, кількісні та якісні характеристики студентських і викладацьких контингентів, шляхи реалізації освітньої й наукової складових місії університету, принципи управління вищою школою та її взаємодії з зовнішнім середовищем (локальним, національним, глобальним), методи оцінки якості діяльності вишу тощо. Стає очевидним, що як зовнішнє середовище, у якому відбувається діяльність вишу, так і його внутрішній ландшафт, все більше набувають ознак змінюваності, турбулентності, непередбачуваності, що спонукає до поглибленого аналізу процесів, які мають місце. З огляду на усвідомлення важливості вищої освіти в житті суспільства в умовах побудови економіки знань, європейська освітня політика набула активного характеру, спрямованого на мотивацію та спонукання національних освітньо-політичних і академічних спільнот до прискорення модернізації діяльності вишів, на вивчення, систематизацію й поширення ефективного досвіду прогресивних змін.

Україна вже з 2005 року заявила про входження в Болонський процес та участь у побудові Європейського простору вищої освіти. Виконання взятих на себе перед європейськими партнерами зобов'язань спонукало до здійснення низки реформ, що мають, перш за все, структурний характер: запровадження нової структури вищої освіти (бакалавр-магістр-PhD), компетентнісного підходу до визначення змісту освіти (Національна рамка кваліфікацій), європейської системи визначення трудомістськості навчального процесу (ECTS). На часі зміни культурного характеру, пов'язані з модернізацією освітньої діяльності вишів.

Аналіз актуальних досліджень. Проблеми модернізації європейської вищої освіти (ВО) перетворилися в сучасних умовах на розвинений міждисциплінарний дискурс, складовими якого є політичні документи ЄС, аналітичні звіти численних міжнародних та національних «мозкових центрів» та громадських організацій, професійних мереж і асоціацій експертів; наукові дослідження в галузі освітньої політики, філософії освіти, освітньої інноватики, соціології освіти, порівняльної педагогіки вищої школи тощо. Наукові розвідки в досліджуваній сфері нараховуються сотнями й тисячами, однак в умовах складного та швидко змінюваного політичного, економічного, соціального, демографічного та технологічного контексту розвитку сучасної ВО, масштабних реформ освітніх систем проблематика таких розвідок набуває все більшої актуальності.

Заслужовують на увагу дослідників політичні документи ЄС, у яких системно відображено численні виклики та визначено шляхи модернізації вищої освіти в регіоні. У межах реалізації стратегії «Європа 2010» та програми «Освіта та професійна підготовка 2010» (Education and Training 2010) осмисленню проблем і тенденцій розвитку європейської ВО було присвячено низку документів, передусім таких: «Роль університетів у Європі знань» (The role of the universities in the Europe of knowledge), 2003 р.; «Мобілізація інтелекту Європи: забезпечення повноцінного внеску європейських університетів в реалізацію Лісабонської стратегії» (Mobilizing the brainpower of Europe: enabling higher education to make its full contribution to the Lisbon Strategy), 2005 р.; «Порядок денний для університетів: модернізація освіти, наукової та інноваційної діяльності» (Delivering on the modernization agenda for universities: education, research and innovation), 2006 р.; «Модернізація університетів для забезпечення конкурентоспроможності Європи в умовах глобальної економіки» (Modernizing universities for Europe's competitiveness in a global knowledge economy), 2007 р.; «Інтернаціоналізація вищої освіти» (The internationalization of higher education), 2010 р.

З прийняттям нової комплексної стратегії розвитку ЄС «Європа 2020» і, відповідно, програми «Освіта та професійна підготовка 2020» (Education and Training 2020 – ET 2020), порядок денний модернізації вищої освіти було

продовжено, що знайшло відображення в таких документах: «Підтримка економічного розвитку та створення нових робочих місць: програма модернізації європейських систем вищої освіти» (Supporting growth and jobs – an agenda for the modernisation of Europe's higher education systems), 2011 р.; «Переосмислення освіти: інвестування у професійні навички з метою забезпечення кращих соціально-економічних результатів» (Rethinking Education: Investing in skills for better socio-economic outcomes), 2012 р.; «Європейська вища освіта у світі» (European higher education in the world), 2013 р.; «Інвестиції в освіту та професійну підготовку» (Investing in education and training), 2013 р.; «Перехід до відкритої освіти: Інноваційне викладання та навчання для всіх за допомогою нових технологій та відкритих освітніх ресурсів» (Opening up Education: Innovative teaching and learning for all through new Technologies and Open Educational Resources), 2015 р. [10]; «ЄС та Болонський процес – працюємо разом для змін» (The EU and the Bologna Process – working together for change), 2015 р.; «Нові пріоритети європейського співробітництва у сфері освіти та професійної підготовки» (New priorities for European cooperation in education and training), 2015 р. та ін.

У названих документах вища освіта розглядається як вагомий чинник забезпечення конкурентоздатності євро регіону у глобальній боротьбі за економічне, політичне та інтелектуальне лідерство в сучасному світі. Пріоритетами політики ЄС у сфері ВО визначено такі: висока якість освіти, що означає готовність до працевлаштування, інноваційної діяльності та активного громадянства; подальша інтеграція освітньої та наукової місії вищої школи (ВШ), розвиток інноваційного потенціалу ВШ, установлення більш тісних зв'язків ВШ з реальним сектором економіки, технологізація та інтернаціоналізація європейської ВО, інтеграція національних освітніх систем у ЄПВО.

Конкретизацію й аргументацію положень, викладених у політичних документах модернізаційного порядку денного, знаходимо в численних аналітичних доповідях експертів, у яких узагальнюється, як правило, інноваційна практика європейських та американських вишів, подаються рекомендації щодо запровадження їх прогресивного досвіду в межах ЄПВО. До числа найбільш актуальних у контексті проблематики нашого дослідження доповідей, підготованих експертами для ЄК, відносимо такі: «Удосконалення якості викладання та навчання в європейських вищих навчальних закладах» (Improving the quality of teaching and learning in Europe's higher education institutions), 2013 р. [11]; «Нові підходи до навчання та викладання у вищій освіті» (New modes of learning and teaching in higher education), 2014 р. [12]; «Дослідження інновацій у вищій освіті: заключна доповідь» (Study on innovation in higher education: final report), 2014 р. [2]; «Огляд стану справ щодо якості відкритих освітніх ресурсів» (State of the Art Review of Quality Issues related to Open Educational Resources (OER)), 2014 р. [3].

Становлять інтерес аналітичні доповіді з проблем модернізації навчального процесу, підготовані експертами Асоціації Європейських університетів (EUA). До найбільш значимих віднесемо, зокрема, такі: «Відстеження траєкторії успіху студентів та випускників» (Tracking Learners' and Graduates' Progression Paths), 2012 р. [4]; «Е-навчання у європейській вищій школі» (E-learning in European higher education institutions), 2014 р. [5]; «Тенденції 2015: навчання та викладання в європейських університетах» (Trends 2015: Learning and teaching in European universities), 2015 р. [14]; «EUREQA моменти! Топ-поради щодо внутрішнього контролю якості» (EUREQA moments! Top tips for internal quality assurance) 2015 р. [6] тощо.

Названі вище політичні документи й аналітичні доповіді являють собою цікавий об'єкт для осмислення тенденцій розвитку європейської вищої освіти в цілому та модернізації технологій навчального процесу у вишах регіону зокрема.

Метою наукової розвідки є характеристика пріоритетів політики ЄС у сфері вищої освіти в контексті реалізації програми «Освіта та професійна підготовка 2020».

Виклад основного матеріалу. Вище, в межах аналізу стану дослідженості проблеми, вже йшлося про те, що в сучасних умовах стратегію модернізації вищої освіти в євро регіоні визначено у програмі «Освіта та професійна підготовка 2020» (Education and Training 2020 – ET 2020). Пріоритетами розвитку освіти на момент прийняття програми, тобто у 2009 р., було визначено такі:

- 1) перетворення неперервної освіти та мобільності на реальність;
- 2) підвищення рівня якості й ефективності освіти та професійної підготовки;
- 3) забезпечення справедливості, формування соціальної згуртованості та активної громадянської позиції;
- 4) розвиток творчості, інноваційності та підприємливості на всіх рівнях освіти і професійної підготовки [13].

Крім загальних пріоритетів у програмі було сформульовано певну сукупність кількісних показників, яких передбачається досягти в європейській освіті до 2020 р. Щодо вищої освіти, тією чи іншою мірою до неї мають відношення такі показники ET 2020:

- відсів з навчальних закладів громадян у віці 18–24 роки повинен бути нижчим за 10 %;
- щонайменше 40 % громадян у віці 30–34 роки повинні мати завершену вищу освіту в тій чи іншій формі;
- щонайменше 15 % дорослого населення повинні брати участь у програмах неперервної освіти;

- щонайменше 20 % випускників вищої школи та 6 % 18–34 річних громадян, які отримали початкову професійну кваліфікацію, повинні мати досвід навчання й професійної підготовки за кордоном [13].

Уже у 2011 році в документі ЄК «Модернізація та формування готовності до працевлаштування – основа нової стратегії реформування вищої освіти» (Modernization and employability at heart of new higher education reform strategy) пріоритети подальших реформ у європейській вищій освіті було конкретизовано таким чином:

- 1) зростання кількості випускників ВШ; залучення до вищої освіти вихідців з більш широких соціальних верств населення; зниження відсотку тих, хто залишає заклади ВО, не завершуючи навчальної програми;

- 2) покращення якості ВО, її відповідності актуальним і перспективним потребам конкретних осіб та ринку праці; стимулювання й заохочення високої якості викладання і навчання;

- 3) розширення можливостей здобуття студентами додаткових навичок шляхом навчання за кордоном, розвиток транскордонного співробітництва з метою підвищення якості освіти;

- 4) розширення масштабів підготовки науковців-дослідників з метою забезпечення розвитку економіки завтрашнього дня;

- 5) посилення взаємозв'язку між освітою, наукою та бізнесом як засобу розвитку їх досконалості й інноваційності;

- 6) забезпечення достатнього рівня фінансування як інвестиції в якісну вищу освіту, що відповідає потребам ринку праці [9].

Нарешті, у документі 2015 року «Нові пріоритети європейського співробітництва у сфері освіти та професійної підготовки» (New priorities for European cooperation in education and training), у якому здійснено оцінку результатів першої половини дистанції 2010–2020, євроекспертами визначено нові пріоритетні сфери співробітництва у вищій освіті в рамках виконання програми ET 2020:

- 1) релевантні й високоякісні знання, навички та компетентності, здобуття яких має неперервний і результато-центрований характер, спрямовані на формування готовності до працевлаштування, розвиток інноваційності, громадянської активності й благополуччя особистості;

- 2) відкрита й інноваційна освіта та професійна підготовка, що повністю відповідає потребам і можливостям цифрової ери;

- 3) надання потужної підтримки вчителям, тренерам, керівникам (лідерам) навчальних закладів та іншим категоріям педагогічного персоналу;

- 4) прозорість та визнання навичок і кваліфікацій з метою підтримки освітньої й трудової мобільності;

- 5) стабільне інвестування в якість та ефективність систем освіти і професійної підготовки [1].

Аналіз офіційних документів ЄК та доповідей експертів, що були підготовані в першій половині 10-х рр. XXI ст. [2; 3; 5; 6; 14 та ін.] дозволяє констатувати, що пріоритети модернізації ВО, сформульовані у Програмі ЕТ 2020 (2009 р.), протягом даного періоду було конкретизовано та доповнено. Зокрема, питання якості та ефективності освіти, що незмінно присутні в порядку денному ЄС, знову, як і в попередній період (Програма ЕТ 2010), були доповнені питаннями активізації наукової та інноваційної діяльності вишів, розвитку освітньої мобільності, удосконалення системи фінансування ВО. Підкреслюємо, що ці питання не є новими в освітньо-політичній риторичі ЄС, вони, можна сказати, стали мемом сучасної європейської освітньої політики.

Специфічною особливістю розглядуваного періоду реалізації програми ЕТ 2020 стала велика увага політичної та експертної громад, приділена питанням забезпечення успішної модернізації навчального процесу у вищій школі. Пояснимо, що освітні технології, тобто питання практичної взаємодії учасників навчального процесу, перебували поза увагою європолітиків. Звернення до проблеми підвищення ефективності реалізації освітньої місії вишу свідчить про те, що освітні технології перетворюються з суто академічної проблеми на політичну.

Провідним чинником радикальних змін, що вже відбуваються і ще більше очікуються в навчальному процесі вищої школи, є запровадження новітніх цифрових технологій, які суттєво трансформують процеси викладання та навчання. Поряд із традиційним face-to-face (f2f) підходом, який передбачає фізичну присутність студента на навчальних заняттях, все більшу роль відіграють різні моделі он-лайн та змішаного навчання.

Наведемо деякі цифри, що свідчать про вплив ІКТ на глобальні тенденції розвитку вищої освіти. Як свідчать експерти, передбачається, що протягом наступних 10 років обсяги застосування різних моделей он-лайн навчання зростуть у 15 разів, близько третини всіх студентів здобуватимуть вищу освіту он-лайн [12; 14].

Академічна спільнота цілком усвідомлює, що саме нові технологічні можливості значною мірою сприяють задоволенню суспільних потреб у швидкому зростанні кількості здобувачів вищої освіти в сучасному світі. Згідно з матеріалами Глобальної конференції з проблем вищої освіти ЮНЕСКО (*UNESCO World Conference on Higher Education*), передбачається, що від 100 млн. студентів в 2000 р. їх кількість зросте до 250 млн. у 2025 р. [15].

Глобальними джерелами велетенського розширення контингентів студентів стануть, передусім, країни зі зростаючими економіками, а саме Китай та Індія. Однак, навіть у ЄС, де в низці країн відбувається скорочення населення, студентські контингенти продовжують зростати. Значну частку такого росту забезпечують так звані альтернативні контингенти студентів,

тобто «дорослі студенти» – працюючі громадяни, які потребують перекваліфікації, додаткової кваліфікації тощо.

Суттєві зміни в навчальний процес вищої школи, вплив яких викликає не тільки зацікавлену увагу, підтримку, але й гостру тривогу академічної громади, вносять такі інноваційні феномени:

- масові он-лайн курси (MOOCs тощо), відкриті освітні ресурси (OER), навчальні аналітики (learning analytics), що надають допомогу студенту в самоорганізації та засвоєнні навчального курсу, персоналізації можливостей задоволення його індивідуальних освітніх потреб;

- цифрові платформи та портали, що пропонують доступ до OER будь-яких університетів світу;

- короткі, вузько сфокусовані он-лайн навчальні курси, спрямовані на формування конкретної професійної компетентності та здобуття відповідного освітнього мікро-сертифікату;

- сертифікаційні та екзаменаційні послуги сервісних кампаній щодо навчання на коротких спеціалізованих навчальних програмах.

У контексті вивчення модернізаційних перетворень у європейській та світовій вищій освіті дослідники відзначають диверсифікацію моделей застосування названих вище технологічних інновацій у різних типах вишів, зокрема у традиційних вишах університетського типу та в нетрадиційних освітніх провайдерів неуніверситетського типу. Відповідно до застосовуваних освітніх технологій виші класифікують таким чином:

а) традиційні вищі навчальні заклади, що пропонують навчальні програми та курси, викладання яких здійснюється в кампусі із застосуванням як f2f, так і он-лайн технологій у межах так званого змішаного підходу (blended learning) до організації навчального процесу. Такий самий підхід застосовують і традиційні провайдери дистанційної освіти:

б) традиційні вищі навчальні заклади, що пропонують як навчальні програми, що передбачають отримання академічного ступеня, так і короткі он-лайн курси;

в) провайдери неуніверситетського типу, що пропонують навчальні курси, які передбачають (або не передбачають) отримання навчальних кредитів безкоштовно або за платню [12, 15].

Порівняльний аналіз численних аналітичних доповідей європейських академічних експертів дозволяє дійти висновку, що позитивне ставлення університетської громади до названих нами та інших технологічних і організаційних інновацій зумовлене можливостями значного розширення студентських контингентів, полегшення та здешевлення доступу студентів до освітніх ресурсів, підвищення рівня активності студентів у навчальному процесі, розвитку їх критичного мислення, самостійності в Е-адмініструванні свого Е-навчання за допомогою навчальних аналітиків, зміни функцій викладача з транслятора знань до ментора й фасилітатора

тощо. Тривоги освітян щодо розглядуваних нами інновацій пов'язані з небезпекою втрати фундаментальної в класичному розумінні цього поняття вищої освіти, що зумовлено такими чинниками: неможливість забезпечення високої якості масової освітньої пропозиції; звуження та скорочення навчальних програм, їх спрямованість на формування вузького набору професійних компетентностей; розпорошення відповідальності за результат навчання між багатьма провайдерами, що пропонують окремі курси й видають мікро-сертифікати; неможливість забезпечення повноцінного розвивального та культурного впливу вищої освіти в умовах цілковитого переходу до дистанційної он-лайн освіти і втрати студентом досвіду навчальної, наукової, суспільної та культурної діяльності в умовах університетського кампусу.

Оцінки ступеня небезпечності технологічних інновацій для системи вищої освіти в сучасному її вигляді суттєво відрізняються: від пророкування цілковитого зникнення університету як соціального інституту, окрім, можливо, найбільш успішних глобальних провайдерів, які рахуватимуть своїх студентів мільйонами, наприклад, Гарварду [7], до більш оптимістичних висновків, згідно з якими інноваційні пропозиції типу МООС можна успішно інтегрувати в межі існуючих підходів до надання вищої освіти [8].

Осмислення й узагальнення європейською експертною спільнотою перелічених вище позитивів та негативів технологічних інновацій у вищій освіті призвели до появи низки документів [2; 3; 4; 6; 10; 11; 12; 14 та ін.], у яких констатовано, що європейська вища освіта відстає від американської в розробці та запровадженні ІКТ у вищій освіті; інновації мають фрагментарний, несистемний характер, що знижує конкурентоздатність європейських вишів на глобальному ринку освітніх послуг.

Вважаємо за необхідне підкреслити, що в політичних документах 2013–2015 рр. визначено не тільки пріоритети ЄС щодо модернізації вищої освіти в регіоні, а й розроблено конкретні рекомендації та визначено зобов'язання зацікавлених сторін щодо реалізації цього процесу. Стосуються вони, перш за все, проблеми підвищення якості навчального процесу у вищій школі. Структура таких рекомендацій має, як правило, багаторівневий характер, оскільки реалізується на наднаціональному (відповідальність ЄС, ЄК, міжнародних професійних організацій), національному (відповідальність національних міністерств освіти) та інституційному (відповідальність вишів) рівнях. Далі схарактеризуємо рекомендації щодо розглядуваних нами аспектів модернізації ВО, сформульовані в таких важливих документах: «Удосконалення якості викладання та навчання в європейських вищих навчальних закладах» (2013 р.), «Нові підходи до навчання та викладання у вищій освіті» (2014 р.) та «Перехід до відкритої освіти: Інноваційне викладання та навчання для всіх за допомогою нових технологій і відкритих освітніх ресурсів» (2015 р.). У перших двох документах, підготованих для ЄК

Групою високого рівня з проблем модернізації вищої освіти (High Level Group on the Modernisation of Higher Education) сформульовано рекомендації для національних урядів та ВНЗ щодо нагальних дій, спрямованих на підвищення якості ВО. Порівняльний аналіз рекомендацій, поданих у цих документах, дозволив вичленувати такі виміри забезпечення модернізаційних перетворень у європейській ВО: політичний, адміністративний, науково-педагогічний, технологічний.

Політичний вимір (наднаціональний, національний, інституційний рівні реалізації) полягає в уточненні європейської (національної, інституційної) стратегії модернізації ВО, а саме: визначенні проблеми якості викладання та навчання у вищій школі як такої, що повинна перебувати у фокусі уваги освітніх політиків у рівній мірі з проблемами наукової й інноваційної діяльності вишів. Завдання вдосконалення педагогічних технологій, зокрема використання новітніх ІКТ у навчальному процесі, що включені до цілісної стратегії модернізації європейської ВО, повинні отримати підтримку та відповідне цільове фінансове забезпечення. На європейському рівні в межах реалізації програми Erasmus+ повинні бути розроблені стандарти трудомістськості он-лайн освіти (на засадах застосування ECTS) й оцінки її якості (завдання розробки та запровадження Європейського простору професійних умінь та кваліфікацій (European Area for Skills and Qualifications). З метою організаційної підтримки системи заходів щодо вдосконалення методик і технологій викладання у вищій школі ЄК виступила з ініціативою створення Європейської академії викладання та навчання (European Academy of Teaching and Learning).

Адміністративний вимір включає такі складові: запровадження у вишах, що функціонують у межах ЄС, обов'язкових програм неперервного професійного розвитку викладачів, зокрема таких, що пов'язані із формуванням цифрової грамотності (згідно з ET-2020, до 2020 р. всі викладачі європейських вишів повинні здобути цифрову грамотність на рівні міжнародних стандартів ECDL та отримати відповідні сертифікати); запровадження інструментів оцінки якості викладання, у тому числі і шляхом зворотного зв'язку зі студентами; надання підтримки та стимулювання викладачів, які здійснили великий внесок у наукову розробку інноваційних технологій викладання та здійснюють власну викладацьку діяльність на високому рівні якості; забезпечення можливостей міжнародної академічної мобільності студентів та професійної мобільності викладачів із метою набуття ними міжнародного досвіду навчання та викладання;

Науково-педагогічний вимір забезпечення модернізаційних перетворень європейської ВО передбачає здійснення масштабних теоретичних та експериментальних досліджень у сфері дидактики вищої школи, методик викладання окремих предметів, комп'ютерних наук,

психології когнітивної діяльності тощо. Актуальними проблемами для досліджень фундаментального та прикладного характеру визначено такі:

- інноваційний студенто-центрований та персоналізований курикулум;
- механізми оцінки результатів он-лайн навчання студентів;
- крос-, транс- та інтердисциплінарні підходи до викладання, навчання й оцінки знань студентів;
- методики викладання, побудовані на інтенсивному застосуванні інноваційних ІКТ та новітніх знаннях про природу когнітивної діяльності людини;
- підготовка спеціалізованого персоналу (learning technologists, ICT experts and educational developers) для надання допомоги викладачам і студентам вишів у розвитку цифрової грамотності, запровадженні інноваційних цифрових технологій у навчальний процес.

Технологічний вимір забезпечення модернізаційних перетворень ВО передбачає розвиток європейської та національних інфраструктур цифрових платформ, порталів, репозиторіїв, хабів, центрів тощо, які слугуватимуть європейській академічній спільноті в модернізації ВО на нових технологічних засадах та у формуванні системи відкритої вищої освіти.

Нарешті, звернемося ще до одного політичного документу досліджуваного періоду («Opening up Education: Innovative teaching and learning for all through new Technologies and Open Educational Resources»), у якому значно більш докладно, ніж у попередніх двох аналізованих нами, зосереджено увагу на зобов'язаннях ЄК, національних держав та вишів у сфері розвитку цифрових технологій та OER у вищій освіті.

Зокрема в межах реалізації програм *Erasmus+* та *Horizon 2020*, згідно з названим вище документом, ЄК бере на себе такі зобов'язання:

- запуск масштабних експериментальних програм із метою розробки та апробації інноваційних підходів до викладання, побудови навчальних програм та оцінки результатів навчання;
- підтримка розробки й запровадження он-лайн програм професійного розвитку вчителів, що здійснюється в межах ініціатив такої організації, як Grand Coalition for Digital Jobs (URL: <http://ecdil.org/policy-publications/grand-coalition-for-digital-skills-and-jobs>) та передбачає, зокрема, створення нових та підтримку вже існуючих європейських Е-платформ, які обслуговують професійні потреби вчительської громади (наприклад, eTwinning, EPAL). Такі платформи мають на меті розвиток співпраці на основі взаємного навчання вчителів-практиків у межах ЄС;
- розробка та випробовування спільно з усіма зацікавленими сторонами з країн-членів ЄС *Рамки цифрових кваліфікацій та інструментів самооцінки цифрових умінь студентів, учителів, організацій*;

- дослідження ефективності застосування новостворюваних інструментів для перевірки й визнання результатів навчання, зокрема таких, як відкриті сертифікати (open badges), їх пристосування до потреб конкретних студентів;

- вивчення, координація та обмін досвідом, досягнутим у межах національних програм розвитку цифрової грамотності, розробка рекомендацій для різних цільових груп з метою надання їм допомоги у визначенні ключових проблем та пошуку шляхів їх подолання відповідно до національних і європейських пріоритетів, зокрема програми «The European Semester /Europe 2020» [10].

Висновки та перспективи подальших наукових розвідок.

Порівняльний аналіз сформульованих упродовж останніх років (2009–2015) пріоритетів модернізації європейської вищої освіти та аналітичних узагальнень шляхів їх реалізації дозволяє дійти таких висновків:

- незмінним супер-пріоритетом модернізаційних перетворень є висока якість вищої освіти, її ефективність та відповідність актуальним потребам суспільства, економіки, кожної конкретної особистості;

- європейська спільнота наполягає на спрямованості ВО на формування готовності до працевлаштування, розвиток інноваційності, громадянської активності;

- постійно присутні у пріоритетах модернізації вищої освіти питання розвитку освітньої мобільності, транскордонного співробітництва у сфері ВО;

- упродовж усього періоду створення ЄПВО Європейська Комісія ставить питання про посилення взаємозв'язку між освітою, наукою та бізнесом, про розвиток взаємозв'язків у межах «трикутника знань», що забезпечує інноваційний розвиток суспільства;

- все більш активно проголошується необхідність відповідності ВО потребам *цифрової ери*, що вимагає цілого комплексу перетворень у вищій школі, а саме: 1) формування та постійного вдосконалення системи цифрових компетентностей викладачів, студентів, адміністрації вишу; 2) утворення на інституційному, національному та європейському рівнях відповідної інфраструктури, яка б забезпечила перебудову навчального процесу на основі застосування інноваційних цифрових та педагогічних технологій; 3) формування відкритої культури змін на різних рівнях функціонування освітньої системи; 4) розробка законодавчого забезпечення визнання кваліфікацій, отриманих за допомогою інноваційних цифрових освітніх технологій (он-лайн, МООС тощо); 5) забезпечення достатнього рівня інвестування цільових програм модернізаційних перетворень у європейській вищій освіті; 6) розробка та запровадження нових підходів до забезпечення якості ВО, отриманої за допомогою інноваційних цифрових освітніх технологій; 7) розвиток бази

відкритих освітніх ресурсів, що є доступними для безкоштовного використання, для здобуття вищої освіти.

На **подальше дослідження заслуговує** досвід європейських та інших розвинених у технологічному вимірі країн щодо модернізації вищої освіти на засадах застосування сучасних цифрових технологій та відкритих освітніх ресурсів.

REFERENCES

1. *2015 Joint Report of the Council and the Commission on the implementation of the strategic framework for European cooperation in education and training (ET 2020) New priorities for European cooperation in education and training*. Brussels, 26.8.2015 COM (2015) 408 final. Retrieved from: http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=uriserv%3AOJ.C_.2015.417.01.0025.01.ENG
2. Brennan, J. (2014). *Study on innovation in higher education: final report*. European Commission Directorate for Education and Training Study on Innovation in Higher Education, Luxembourg: Publications Office of the European Union.
3. Camilleri, A. F., Ehlers, U. D., Pawlowski, J. (2014). *State of the Art Review of Quality Issues related to Open Educational Resources (OER)*. European Commission, Joint Research Centre, Institute for Prospective Technological Studies, Luxembourg, Publications Office of the European Union.
4. Gaebel, M. (2012). *Tracking Learners' and Graduates' Progression Paths*. TRACKIT. Brussels: European University Association.
5. Gaebel, M., Kupriyanova, V., Morais, R., Colucci, E. (2014). *E-learning in European higher education institutions. Results of a mapping survey conducted in October-December 2013*. Brussels, European University Association.
6. Gover, A., Loukkola, T. (2015). *EUREQA moments! Top tips for internal quality assurance*. Brussels, European University Association.
7. Harden, N. (2012). The end of the university as we know it. *The American Interest*, Vol. 8, № 3. Retrieved from: <http://www.the-american-interest.com/articles/2012/12/11/the-end-of-the-university-as-we-know-it/>
8. Hollands, F. M., Tirthali, D. (2014). *MOOCs: Expectations and Reality. Full Report*. Center for Benefit-Cost Studies of Education. Teachers College, Columbia University.
9. *Modernization and employability at heart of new higher education reform strategy*. European Commission. Press release, 2011. Retrieved from: europa.eu/modernization_and_employability_at_heart_of_new_higher_education_reform_strategy/press-release_IP-11-1043_en.doc
10. *Opening up Education: Innovative teaching and learning for all through new Technologies and Open Educational Resources* (2015). Communication from the Commission to the European Parliament, the Council, the European Economic and Social Committee and the Committee of the Regions. Retrieved from: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A52013DC0654>
11. *Report to the European Commission on Improving the quality of teaching and learning in Europe's higher education institutions* (2013). Luxembourg, Publications Office of the European Union.
12. *Report to the European Commission on New modes of learning and teaching in higher education* (2014). Luxembourg: Publications Office of the European Union.
13. *Strategic framework – Education & Training 2020*. Retrieved from: http://ec.europa.eu/education/policy/strategic-framework_en

14. Ursock, A. (2012). *Trends 2015: Learning And Teaching In European Universities*. Brussels, European University Association,

15. *World Conference on Higher Education 2009. Final Report* (2010). Paris, UNESCO Headquarters.

РЕЗЮМЕ

Сбруева Алина. Повестка дня ЕС в сфере высшего образования: приоритеты программы «Образование и профессиональная подготовка 2020».

В статье охарактеризованы приоритеты политики ЕС в сфере высшего образования в контексте реализации программы «Образование и профессиональная подготовка 2020» (ЕТ 2020). Осуществлен анализ базы источников исследования, благодаря которому доказано, что повестка дня в области модернизации высшего образования постоянно находятся в центре внимания ЕК и академической экспертной общины. Показана динамика уточнения и конкретизации приоритетов модернизации образования в рамках реализации программы ЕТ 2020. Выделены политический, административный, научно-педагогический и технологический измерения реализации модернизационных преобразований европейского высшего образования, реализуемых на наднациональном, национальном и институциональном уровнях.

Ключевые слова: высшее образование, модернизация, ЕС, приоритет, программа «Образование и профессиональная подготовка 2020», повестка дня, ИКТ, цифровая грамотность.

SUMMARY

Sbruieva Alina. EU agenda in the sphere of higher education: Priorities of the Program "Education and Training 2020".

In the article the priorities of EU policy in the sphere of higher education in the context of the Program "Education and Training 2020" (ET 2020) are determined. The analysis of sources of research helped to prove that modernization agenda in higher education is the constant spotlight of the EU expert and academic communities. The dimensions of the modernization of European higher education (political, administrative, educational and technological) are determined and the levels of implementation of changes (supranational, national and institutional) are characterized.

The analysis of the political priorities of the modernization of European higher education and generalizations of the experts on ways of implementing them allowed the author of the article to reach the following conclusion: the constant super-priority of the modernization of European higher education is the high quality, efficiency and compliance to urgent needs of society, economy, each individual.

Increasingly pronounced is the problem of compliance of higher education with needs of the digital age, requiring a complex modernization of higher education, namely: 1) the development and continuous improvement of the system of digital competences of teachers, students, university administration; 2) formation at institutional, national and European level of infrastructure, which will enable a restructuring of the educational process through the application of innovative digital teaching and learning technologies; 3) formation of the open culture of change at different levels of functioning of educational system 4) the legislative support for the recognition of qualifications obtained through innovative digital educational technologies of (on-line, MOOCs, etc.); 5) sufficient investment programs of the modernization of European higher education; 6) the development and implementation of new approaches to quality assessment of higher education obtained through innovative

digital educational technologies; 7) strengthening the relationship between education, research and business, the development of relationships within the "knowledge triangle", which provides innovative development of society.

Key words: *higher education, modernization, EU, priority, Program "Education and Training 2020" agenda, ICT, digital literacy.*

УДК 044:378.147:[37.011.3-051:303.82-057.4]

Олена Семенов

Сумський державний педагогічний
університет імені А. С. Макаренка
ORCID ID 0000-0002-8697-8602

ЕЛЕКТРОННІ ОСВІТНІ РЕСУРСИ В ЛІНГВОМЕТОДИЧНІЙ ПІДГОТОВЦІ ПЕДАГОГА-ДОСЛІДНИКА

У статті на основі аналізу наукових джерел, вивчення й узагальнення педагогічного досвіду здійснено огляд електронних програмних продуктів навчально-методичного спрямування, зокрема, словників, посібників, а також сайту, блогу, вебінару, які використовують і можуть бути використані в лінгвометодичній підготовці майбутніх учителів, викладачів-словесників з метою підвищення якості української мовної освіти: їхнє призначення, комунікативні ролі, вплив на міжособистісну комунікативну взаємодію користувачів. Доведено, що електронні лінгвістичні ресурси характеризуються гнучкістю, модульністю побудови, сприяють оновленню й оптимізації навчально-пізнавальної діяльності.

Ключові слова: *курс «Методика викладання української мови у вищій школі», майбутній педагог-дослідник, електронний освітній ресурс, електронний словник, електронний посібник, персональний сайт, блог, вебінар, електронна лінгводидактика.*

Постановка проблеми. Розвиток сучасних інформаційно-комунікаційних технологій дедалі більшою мірою знаходить відображення в мовній освіті майбутніх учителів, викладачів-словесників спеціальностей 035 Філологія та 014 Середня освіта, сприяє розвитку вмінь проектувати, конструювати, моделювати структуру і зміст освітнього процесу в галузі філології. Формування інформаційно-комунікаційної компетентності серед інших ключових компетентностей, зокрема, у процесі вивчення курсу «Методика викладання української мови у вищій школі» визначено відповідними освітньо-кваліфікаційними характеристиками і посадовими інструкціями педагогічних та науково-педагогічних працівників.

На філологічних факультетах університетів приділяють увагу проблемі впровадження в мовно-методичну підготовку електронних словників, підручників, мультимедійних лекцій: розширюється мережа електронних бібліотек, віртуальних наукових і навчальних лабораторій, розробляються тестові завдання для поточного контролю знань студентів. Динамічні зміни електронних засобів навчання нового покоління потребують систематичного